

sibi, tum pridie quam ederetur decretum, tum posthac saepius asseveravit, poteratque scribenti hæc Vegæ superstes ad retractationem eum compellere, si quid falsi allegasset. His similia docent Melch. Canus L. 2. de Loc. Theol. C. 13., et Didac. Payva ab Andrada L. 4. Defens. Vulgatæ: idem de Jac. Laynez refert in Proleg. C. 19. Serarius. 2º Theologi Concilio eidem *coævi*, nempe Sixtus Senens. Lib. 8. Bibl. sanctæ, Gilb. Genebrardus in præf. ad op. Origenis, Jodoc. Tiletanus in apol. Conc. Trid., Bellarm. L. 2. de Verb. Dei C. 11., et in singulari dissertatione de editione latina vulgata, nuper ex autographo typis hujatibus excusa. 3º Theologi Tridentino *posteriores* plurimi, quos inter celebriores sunt Simeon de Muis L. de auctorif. textus hebr., Joan. Mariana Tr. de Vulg. edit., Nicol. Serarius loco nuper laudato, Bonfrerius et Joan. de la Raye in Proleg., Nat. Alexander Sec. 4. Diss. 39., Benign. Bossuet. in tentamine unionis etc.

Conf. 1. Emendatio Bibliorum post Tridentinum etiam iterata Vulgatam necdum liberavit penitus ab omnibus mendis, sive eas Interpretis sive Librarium dixeris. Fatetur enim id auctor Præfationis Bibliorum auctoritate Clementis VIII. editorum, dum scribit: *Quamvis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuscriptis, hebræis græcisque fontibus, et ipsis veterum Patrum commentariis conferendis non mediocriter studium adhibitum fuerit; in hac tamen pervulgata Lectione, sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt.* Idem confirmat BELLARMINUS correctionis Clementinæ particeps in ep. ad Lucam Brugensem ita scribens: *Scias velim Biblia vulgata non esse a nobis accuratissime castigata: multa enim de industria justis de causis pertransivimus, quæ correctione indigere videbantur.* Id ipsum apertius probat Index variorum mendorum ex annotationibus Lucæ Brugensis et aliarum a Nat. Alexandro I. e. collectus et contra Frassenium vindicatus.

II. Ratio authenticæ immunitatem hujusmodi in Vulgata non exigit; tum quia nemo quasi non authenticam in judicio rejicit instrumenti translationem, ob leves atque ad substantiam minime pertinentes errores in ea forsitan cubantes: tum quia vulgata versio in Concilio Tridentino et correctionem præcedentibus fidem fecit et publicam auctoritatem habuit, quantumlibet erroribus pluribus non careret.

III. Tridentinum Vulgatam declarando authenticam nec voluit nec potuit præstare dictam immunitatem: *primum* quidem, quia Pontifici Legati ipsi testantur. « Tridenti quoque animadversa fuisse Vulgatæ menda; se tamen noluisse idcirco illam universe pronuntiare mendosam: arbitratos et honorificentius et conducibilius esse, si reipsa remedium adhiberetur exemplo ad exequendum decretum mendis purgato in lucem edito, et a Pontifice ac Synodo comprobato; » ut Pallav. Hist. Conc. Trid. L. 6. C. 17. ex litteris eorum Romam missis enarrat: *Secundum* vero, quia Concilia non solent divinare more Prophetarum, sed ex verbo Dei Scripto vel tradito, aut certe ex aliis principiis conclusiones suas, novis erroribus contrarias, derivare. Cum vero TRIDENTINUM authenticam Vulgatæ nec potuerit colligere, nec reipsa collegerit ex alio principio, quam longo Ecclesiæ usu; hic autem usus nequeat probare Vulgatam ab omnibus omnino erroribus, etiam levioribus, immunem: sequitur Tridentinum non potuisse hanc immunitatem præstare; maxime cum et Patres plures, Hilar. nempe in Psal. 118., Mar. Victor

L. 2. cont. Arian., Aug. ep. 19. ad Paulin., Hier. in psalmis et alibi passim errores latini Interpretis in Vulgata nostra etiamnum toleratos notarint; ut Bellarm. in dissertatione memorata contendit.

31. *Objic.* Vulgatam esse absolute authenticam, colligitur ex TRIDENTINO. *Prob.* Concilium in decreto de edit. et usu sac. lib. declarat 1. eam authenticam, sine addito diminvente aut restringente, ut ex verbis (num. 28.) relatis patet: ergo. 2. Ibidem statuit, ut Vulgata in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus etc. pro authentica habeatur: ergo authenticam declarat secundum omnes partes, secundum quas potest et solet citari in illis publicis actionibus: sed in his secundum omnes omnino partes, etiam ad fidem et morum doctrinam non pertinentes, potest et solet citari: ergo. 3. Item prohibet, ne quis Vulgatam rejicere quovis prætextu audeat vel præsumat: ergo vel Vulgata est absolute et quoad omnes partes authentica; vel rejici potest legitime quoad eam partem, secundum quam non asseritur authentica. 4. Idem in decreto de canon. script. ait: *Si quis autem libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis non susceperit; anathema sit:* ergo Vulgata secundum omnes partes, et sic absolute, est authentica.

R. Ad Arg. N. Ass. Ad hujus prob. 1. *D.* Declarat vulgatam authenticam sine diminvente aut restringente expresse addito, C. sine tacite addito ac subintellecto, N. Modificationem nempe sat loquitur scopus, objectum et comparatio decreti; ut ostensum est. 2. *D. Cons.* Declarat authenticam secundum omnes partes, secundum quas in lectionibus, disputationibus etc. potest et solet citari pro confirmandis dogmatibus et informandis moribus, C. pro et in quacumque materia et argumento, ab his duobus objectis diverso, N. 3. *N. utr. p. Cons.* Neque enim ex eo, quod Vulgata nequeat aut universim aut secundum spectantia ad fidem et mores rejici, sequitur eam absolute et secundum omnes omnino partes esse immunem ab erratis et authenticam: neque ex eo, quod levia quædam errata adsint, authenticam negari potest, aut respui audacter aliquid, aut privata auctoritate, nec expectato Ecclesiæ judicio, corrigi licet. Non prohibet tamen decretum hujusmodi, quominus liceat, debita cum modestia et servata erga Vulgatam veneratione, usurpare nonnunquam in rebus minus principalibus interpretationem aliam, pro more scilicet ipsius Ecclesiæ, quæ in Martyrologio Romano chronologiam 70 Interpretum adoptat, et in officio divino nonnunquam versione Itala utitur. 4. *D. A.* et hic canon agit de partibus Biblia Sacra integrantibus, nempe de libris, capitibus et versibus, C. de partibus sententiis conflantibus, nempe de verbis aut vocalis, N. Agit enim vero hic loci Concilium contra Hæreticos, qui certas Scripturæ partes principales, ut libros Tobie, Judith et Machabæorum, aut certa Estheris et Danielis capita; aut quosdam Matthæi et Joannis versus inter apocrypha rejecerant.

Inst. 1º PATRES et Præsides Concilii solas descriptorum, nullas interpretis mendas in Vulgata agnoverunt. Hinc 1. Patres non jusserunt Vulgatam recognosci et emendari, sed tantum quam emendatissime imprimi. 2. Romanis Aulicis contrarium sentientibus, et postulantis in Decreto denuntiandum, de necessaria Vulgatæ recognitione et emendatione, apud Pallav. L. 6. Hist. Trid. C. 17. responderunt *primo* aliam rem esse *exemplarium depræ-*

vationem, aliam codicis in se ipso: secundo concesserunt quidem Vulgatam in aliquo loco videri ab Hebraica locutione discrepare, humilique serpere stilo, nec extra barbarismum aliquem aut solœcismum; cæterum tanquam *tutissimam* laudant: tertio putarunt sufficere ad exequendum decretum, si reipsa remedium adhiberetur, exemplo mendis purgato, edito in lucem. Ergo.

R. Quoniam non de privata et personali, sed de manifestata et litterali sententia loquimur, N. A. et ad prob. N. Cons. Imprimis enim cum vulgata interpretatio probaretur, recognosci et emendari non debuerat; ne aut nova aliqua editio cuderetur, aut antiquus Interpretes corrigeretur: poterat tamen emendata impressio curari; cum hæc cura Amanuensium sphalmata, non item Interpretis lapsus attingeret. Deinde Aulicis Romanis errata Interpretis accusantibus, primo quidem recte opposuerunt Præsides Concilii discrimen inter depravationem exemplarium et codicis in seipso corruptionem, ad ostendendum nempe, errata omnia non profluxisse ab Interprete: subjunctis tamen verbis: *utcumque se res haberet, declararunt, se non esse ausos, Interpretem ab omni culpa liberare. Fatentur præterea secundo Interpretem in nonnullis ab Hebræa locutione discrepare, cæterum versionem laudant tutissimam, sed inde duntaxat, quod tam diuturno tempore illi nunquam hæreseos nota fuerit iniusta; quod idem est, ac authenticam tantum quoad fidei dogmata asserere. Denique tertio iisdem Romanis postulantibus mentionem fieri debere correctionis faciendæ, potius censuerunt, exemplum mendis purgatum in lucem edere, non quod vitia Amanuensium sola adessent, sed, ut Bellocastrensis in cœtu peculiari monuit, ne ansa præberetur hæreticis cavillandi, perinde quasi dum reciperetur simul Vulgata et simul etiam declararentur ipsius exemplaria tanquam corrupta, liber idem comprobaretur eadem opera, simulque improbaretur, apud Pallav. L. 6. C. 15.*

Inst. 2°. Congregatio interpretum Tridentini, Clemens VIII. Bibliorum ad mentem Tridentini editorum auctor, et Historicus hujus Concilii adversantur. Prob. 1. Decretum ab eâ Congregatione an. 1576. die 17. Jan. sic habet: *Congregatio generalis censuit, nihil posse asseverari, quod repugnet vulgatae editioni; etiamsi esset sola periodus, sola clausula, vel membrum, sive vox, sive dictio sola vel syllaba, iotave unum.* 2. Præfatio in Bibliis jussu CLEMENTIS editis ita loquitur: *In hac editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est.* 3. Pallav. L. 6. pluribus in Capitibus Vulgatam docet absolute authenticam esse declaratam.

R. N. Ass. Ad ejus prob. 1^{am} R. 1. Hanc declarationem a Serario in Proleg. et Petididier in Script. jure haberi suspectam et non authenticam; tum quia SIXTUS V. et CLEM. VIII. jubentes Biblia sacra recognosci, ipso facto illam repudiarunt: tum quia nunquam authentica forma fuit producta; quia ab auctoribus, qui eam referunt, desumpta est ex editione Marzillæ, cujus collectionem declarationum memoratæ Congregationis ALEXANDER VII. in Indicem librorum prohibitorum conjecit. R. 2. D. Congregatio prohibet asseverari vel unum iota, quod repugnet Vulgatæ quoad doctrinam fidei et morum, C. quoad alia, *subd.* ne quis privata auctoritate id faciat, audacter et præsumptuose mutando impressionem, C. ne quis errata diseutiat summoque Pontifici proponat, aut servata Vulgatæ veneratione modeste exponat. N.

Ad 2^{am} R. 1. Præfatio Bibliis præfixa nec nomen CLEMENTIS, nec SACRI

Collegii, nec singularis Doctoris præfert, sed anonyma est; adeoque juxta Serarium non aliam, quam qualiscumque docti et pii prolocutoris, auctoritatem habet. R. 2. D. In hac editione nihil non canonicum, adscititium et extraneum esse appositum asseritur ad excludenda errata etiam leviora et mendas quascumque, N. ad excludendos libros, textus et versus apocryphos, notas item aliaque adjuncta, C. Hinc enim statim subjicitur: *Atque ea causa fuit, cur liber 3 et 4 Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina synodus non annumeravit, ipsa etiam Manassæ oratio... extra Scripturæ seriem posita sint, et nullæ ad marginem concordantiæ... nullæ notæ, nullæ variae lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur:* quamvis hæc apponi, sed alio characteris genere, postea non prohibeat.

Ad 3^{am} D. PALLAVICINUS ut Theologus admittit Vulgatam absolute authenticam, T. ut Historicus, N. Nullum enim ab eo monumentum allatum est, quo id probetur. Quin ipse L. 6. c. 17. n. 9. sic loquitur: « ostendam, quicumque impugnat arctiorem et absolutissimam conformationem expositionis Vulgatæ cum locutione divina, impugnari ab eo peculiarem Theologorum classem, non Ecclesiam Catholicam universam, in qua interdictum non est cum altera classe sentire, minus arcte decretum interpretante, utpote nixa ipsius verbis, quæ simpliciter authenticam illam versionem appellant, simulque præcipiunt, ne illa in concionibus, neve in prælectionibus aut in commentationibus rejiciatur. Quod sane statuit, ipsi errores non inesse ad fidem moresque pertinentes; ac præterea in eadem nec fraudem, nec apertam discrepantiam, ne minimam quidem a divina scriptione, nec ullam secum ipsa repugnantiam contineri; in quibus illa si deficeret, nec authentica esset, nec digna, quæ ab Ecclesia reciperetur. » Subjungit postea num. 10. « Quod autem Vulgata translatio exemplari primævo per omnes leviores minutasque particulas conformetur, nec ab illo declinaverit, vel in certa arbore, vel in certo animante, pro aliis alias exponendo, pia est aliquorum sententia; quam quidem qui respuat, non damnatur ab Ecclesia. »

Inst. 3°. Si Vulgata non foret absolute authentica, evenirent multa absurda. Sequeretur enim 1. eam nihil amplius habere, quam opera Divi Thomæ; cum illa etiam a variis Pontificibus declarentur sine ullo in fide errore conscripta. 2. Eamdem non posse dici simpliciter authenticam; quia, ut sit authentica copia, eam cum originali in omnibus convenire oportet. 3. Vel Ecclesiam, dum Vulgatam versionem quantumlibet mendis levibus aspersam, proponit ut authenticam, nos inducere in errores saltem innocuos: vel non omnia Vulgatæ inserta debere credi, licet communis fidelium, imo et Theologorum, sensus sit pertinere ad fidem omnia in Scripturis sacris revelata et ab Ecclesia proposita. 4. Posse sine hæreseos labe negari pleraque V. et N. Testamenti historica, cum ad fidem illa non pertineant.

R. ad Arg. N. Ass. Ad ejus prob. 1^{am} N. seq. Faciunt ipsi Pontifices distinctionem, cum Innoc. VI. de D. Thoma dicat: *Hujus doctrina præ cæteris, excepta Canonica, habet etc.*; suaque approbatione generali faciunt quidem prudentem credibilitatem, non autem fidei objectum: unde et transmissa D. Thomæ auctoritate, Doctores nonnunquam recedunt ab ejus sententia; præsertim quia de doctrina D. Bonaventuræ, qui tamen ab Angelico in multis discrepat, æque magnificentem judicium in Bullis Pontificum legitur.

Ad 2^{am}. N. seq. Additam rationem *D.* ut copia sit authentica, debet convenire cum originali in omnibus, siquidem sit merum apographum et in eadem lingua transumptum, *T.* si sit translatum et aliud in idioma versur; *subd.* debet convenire in omnibus etiam minimis, *N.* in substantialibus, et pro indole versionis ac linguae, *C.* Quantumvis vero authenticæ vocabulum alibi intelligatur arctius, et omnimodam conformitatem per se exigere, liberalior tamen ejusdem usurpatio et in usu etiam est, et a Conc. Tridentino hic est adhibita, ut nuper ostendimus.

Ad 3^{am}. N. seq. primam; Cum Ecclesia declarat Vulgatam duntaxat authenticam in his quæ ad fidem et mores pertinent, et facta etiam Bibliorum emendatione, innotuerit consulto immutata esse relicta nonnulla, quæ mutanda videbantur; per hujusmodi declarationem fideles nec inducuntur in errores noxios, utpote quorum nullus in Vulgata est, nec in non noxios ulpote quos authentia non attingit, et monitio data etiam excludit. *secundam D.* sequitur non omnia ad fidei et morum doctrinam spectantia debere credi, *N.* alia illa, de quibus (num. 27.) diximus, *C.*; sed Nego, hæc aut esse revelata, aut ab Ecclesia tanquam authentica fuisse proposita.

Ad 4^{am}. N. seq.; tum quia historiae sæpe sunt libri integri, aut insigniores partes Scripturæ, quæ ex decreto Ecclesiæ aperte pro canonicis habentur: tum quia in his plurima sunt, quæ spectant divinæ voluntatis pietatem et mores. Quin ne nomina etiam quædam locorum, urbium, fluminum, plantarum, aut similia negari facile aut temere possint, prohibet decreti periodus de non rejicienda Vulgata superius exposita.

Inst. 3°. In Scriptura sacra, prout a Deo dictata, nec levissimus error admitti potest: ergo nec in translatione ejus authentica; præsertim cum, sicut providentiæ Dei est servare ipsam Scripturam puram et integram, sic erit et authenticam ejus versionem præstare immem.

R. N. Cons. Error, si quis in Scriptura prout a Spiritu sancto dictata foret, reduceretur in Spiritum sanctum, tanquam primarium auctorem; unde nullus hac ex parte admitti potest: error autem versioni insertus nec in Spiritum sanctum reducitur, cum translationis non sit aut dicatur auctor; nec in Ecclesiam, quæ licet versionem statuatur authenticam, hanc tamen declarationem non extendit ad omnia, monetque nonnulla immutata esse relicta, quæ mutanda videbantur; adeoque errores hos non approbat, sed mere permittit. Atque hæc eadem ratio est diversæ providentiæ circa Scripturam autographam et ejus versionem; nam in apographis æque non repugnat inveniri errores, qui tribui debent ex scriptoribus, sicut in translatione librariis vel interpreti.

Inst. 3°. S. Hieron. Scripturam aut interpretando aut interpretationem emendando non magis dici potest errasse in levissimis, quam nunquam errasse in magnis, ad fidem et mores pertinentibus; cum dotes et adjumenta, quæ præstabant immunitatem posteriorem, aut priorem etiam, aut neutram præstitisse dicenda sunt.

R. Quantæcumque *S. Hieronymi* dotes neutram quidem immunitatem certo, et utramque probabiliter tantum præstabant: probabilius tamen id fecerunt in substantialibus, ad fidei scilicet et morum doctrinam pertinentibus, cum pro rei gravitate acuat etiam industria, in levioribus facilius dormitatio quædam obrepit. Quantumvis vero facultas pro utraque in Vulgatæ auctore

adfuerit; voluntatem tamen omnia ad litteram vertendi nonnunquam defuisse, et assuetudini hominum aliisque causis aliquid esse tributum, et quædam mutanda permansisse immutata, compertum habemus.

32. *Observe I.* Cum in decreto *TRID.* hactenus examinato Vulgata solum cum aliis latinis editionibus comparata declaretur authentica; aperte colligitur, per hanc declarationem nihil derogari authenticæ, quam Græcis Hebræisque fontibus præter Protestantes multi Catholici, et versioni *70* Interpretum contra priores plerique postremi tribuunt. Quare hodiernis etiam horum exemplarium editionibus auctoritatis possessio facile a nobis permittitur, quam certam iis adfuisse (num. 11. et 16.) innuimus, et *Scriptura polemica explicata* pluribus vindicavit. Hanc tamen authenticam imprimis esse duntaxat respectivam, et ultra errores in fidei morumque materia non excludere leviores quascumque mendas, fatentur eruditi plerique omnes, probant lectiones variantes plurimæ, testantur litteræ Tridenti an. 1546. die 24. et 26. Apr. Romæ datæ, quibus Præsides Concilii emendationem etiam Hebræicæ et Græcæ editionis desiderarunt: deinde eandem implicitam tantum et vulgarem esse, non autem judicalem et explicitam, patet ex defectu facti, quo legitimus magistratus de illis aliquid publicè edixerit.

33. II. *Nec juvat dicere,* declarationem hujusmodi haud necessariam esse exemplaribus Hebræis et Græcis olim jam probatis: tum quia non constat de antiquissimorum etiam exemplarium probatione et sinceritate; tum quia, etsi constaret, illa a solo usu habetur, adeoque tacitum tantum magistratus legitimi consensum supponit: nec pro versione *70* Interpretum provocare licet ad decretum *SIXTI V.* Romanæ editioni an. 1586 præfixum, quia id quidem editionem hanc jubet ab omnibus recipi et retineri ut utilem ad latinæ vulgatæ editionis et Patrum intelligentiam, non autem ut authenticam. Nisi itaque occurrente editionum discordia error argumentis certis tribui debeat Vulgatæ; hujus lectionem et sensum tueri omnino oportet; utpote quæ et antiquitate, qua punctuationem Hebræi codicis præcedit, et judiciali Ecclesiæ auctoritate, qua solitarie gaudet, majorem fidem mereatur, quam aut ars critica aut hominis privati eruditio conciliare queat.

ARTICULUS V.

An et quo interprete indigeat Scriptura?

34. *Nota.* Scripturam sacram esse fidei regulam, tum ex probata ejus existentia ac divinitate sponte sua sequitur, tum Catholicos inter et Novatores convenit. Hæc porro regula quia rationalis est, non aliter quam per cognitionem seu intelligentiam humano intellectui applicari potest; et quia est fidei divinæ, intelligentia hujusmodi dubia aut falsa esse nequit: adeoque vel ipsa Scriptura sacra clare et perspicue proponere debet credenda; vel interpret requiritur ab errore et fallacia immunis, qui in proponendis obscuritatem dissipet, dubiumque dissolvat.

Hic vero discrepant a Catholicis Novatores; et 1° quidem aliqui Scripturam sacram universim clarissimam et maxime perspicuam affirmant: alii